

Iz velikih dni boja za naše življenje

Poslednje ure Skapinovega boja

Zgodovina je zagoneten klopčič s celo vrsto podatkov in dejstev in prav nobenega praviloma ne bi smeli zanemariti. V razkrievanju enega dejstva se ti pokaže drugi, še bolj pomemben in pretresujoč.

Pri obdelavi zaporov na Srednji tehnični šoli na Aškerčevi cesti v Ljubljani, katere so si med NOB podajali Italijani, belogardisti, domobranci in nenazadnje gestapo smo našli tudi na Rajka Skapina, ki je bil tu zaprt. O njem nam je prvi govoril Franc Vrečar, kmalu za njim pa tudi Janez Košir. Izjavi se dopolnjujeta, tako časovno kot po opisu dogodka.

Rajko Skapin, po poklicu livar, rojen 28. avgusta 1906, predvojni revolucionar in eden prvih organizatorjev OF v Rožni dolini, član rajonskega odbora KP in rajonskega odbora OF na Viču. Dne 24. septembra 1942 so ga italijanski skvadristi aretirali in ga nato hudo mučili v zaporu v Srednji tehnični šoli v Ljubljani, že 29. septembra 1942 pa je bil ustreljen kot talec v Gramozni jami.

O časovnem razdobju petih dni od aretacije pa do smrti, katere je preživel v zaporu nam je Franc Vrečar pripovedoval takole:

»V drugi polovici junija 1942 so me aretirali na bloku v Vevčah in me odpeljali na Srednjo tehnično šolo na Aškerčevi cesti v Ljubljani. Zaprti so me v kletne prostore, v vogalnem delu zgradbe, ki je mejila na Finžgarjevo cesto. Jedli smo le enkrat dnevno. Bila je to makaronova ali riževa vodena čorba. Zaslisevali so nas večkrat na dan in nas poskušali zvesti z drugimi zaporniki češ, ali se bomo med seboj prepoznali.

Koncem septembra pa so pripeljali v zapore tudi Rajka Skapina, za njegovo pravo ime sem izvedel veliko pozneje. Dobro se ga spominjam, saj je bil od mene nekoliko starejši in zato je imel do nas mlajših izredno očetovski odnos. Takrat sem bil star 18 let. Vedno nas je učil, da pri mučenju ne smemo ničesar izdati, saj tudi če bi pričeli govoriti, pa

čeprav bi bile vse skupaj laži, bi nas tako »sprovocirali«, da bi se zapletli v lastne laži in na koncu vse izdali.

Bil je zaprt v sosednji sobi, zato smo o njegovi tragični smrti izvedeli preko nekega starejšega stražarja Italijana, ki nam je večkrat kaj povedal.

Pretresujoča je izjava Janeza Koširja, prav tako zapornika omenjenih zaporov. Z Rajkom sta bila nekaj časa zaprti v isti sobi, skupaj z njim pa je preživel poslednje ure pred smrtjo.

Janez Košir je bil aktivist na terenu. Obsojen je bil sodelovanja z Velkavrhom iz Vrhovc, izdali pa so ga belogardisti iz postojanke na Dobrovi, saj so ga neprestano zasledovali in vedeli za natančne datume njegovih sestankov z Velkavrhom. Bil je sprevidnik na tramvaju pri »ECŽ« in tako so ga 16. septembra tudi aretirali na postaji Sv. Petra v Ljubljani. Spominja se srečanja z Rajkom Skapinom.

»Pripeljali so ga nekega večera okoli 11. ure. Bil je ves pretepen in popolnoma izmučen. Pomagal sem mu sleči srajco, saj je bila popolnoma prekrvavljena. Ponudil sem mu tudi deko, da je legel nanjo in si nekoliko odpočil.

Mučili so ga pri vsakem zaslišanju, nazadnje na predvečer smrti. Ta večer so mu prečitali tudi obtožnico in zahtevali, da jo podpiše. V njej je pisalo, da je zbiral denar za partizane in za internirance. Zanimal je, da to ni res. Priznal je le, da je zbiral denar za internirance. Prečrtali so »za partizane«, nakar je Skapin obtožnico podpisal. Nazaj je prišel dobre volje in rekel, da je vesel, da gre v internacijo, saj mu tako vendarle ostane še upanje, da bo ostal živ. Pripomnil pa je, da se mu zdi zelo čudno, da so ga po poti nazaj v klet, vsi stražarji gledali naravnost v prsa.

Naslednje jutro ob 6.30 so ga poklicali.

»Skapin, tutta la roba!«.

Odšel je. Bili smo prepričani, da je odšel v internacijo. Naslednje jutro je eden izmed zapornikov povprašal stražarja, če je Skapin odšel v internacijo, on pa mu je nesramno zabrusil, da je »Skapin že zdavnaj v nebesih.«

Kasneje sem izvedel, da so ga kot talca ustrelili v Gramozni jami.

Po Rajku Skapinu je poimenovana ulica, nekdanja Levčeva pa tudi ena izmed strelskih družin na Viču nosi njegovo ime.

Po gradivu in izjavah pripravila Mojca Černe

LETO DNI PO IZIDU KRAJEVNE KRONIKE GOLO – ZAPOTOK

Na zalogi je še vedno dovolj knjig

Preteklo leto v začetku junija je izšla v založbi Koordinacijskega odbora za zgodovinske priredbe pri predsedstvu OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik krajevna kronika z naslovom Ljudje izpod Mokre in Kureškega 1941–1945 avtorja Ludvika Goloba.

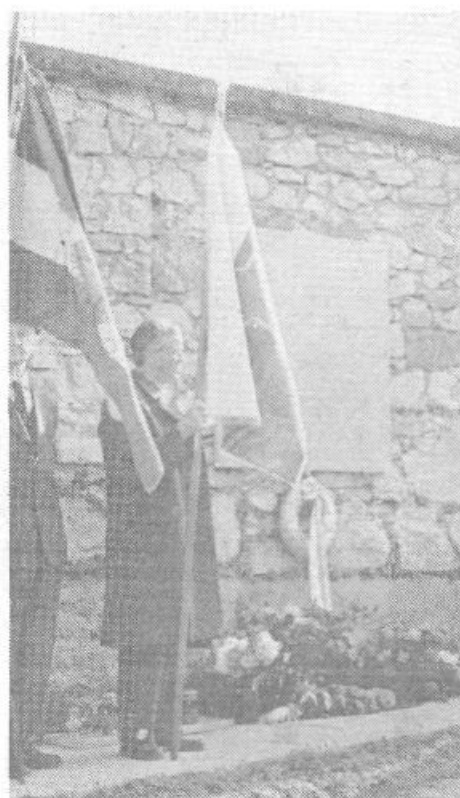
Kronika je dober prikaz štiriletnega boja in trpljenja hribovcev, katere ni uničilo nasilje sovražnikovih izseljevanj, požigov in groženj.

Pisec se v opisovanju dotika vasi Golo, Rogatec, Selnik, Škrilje, Visoko, Zapotok, Kurešček in Mokre.

Pri pisanju je vesten in natančen. Vsem dogodkom daje enakovreden pomen, tako, da bralcu ne vsiljuje svojega mnenja glede pomembnosti in veličine zgodovinskega dogodka.

Vsem bralcem Naše komune želimo sporočiti, da imamo na zalogi še vedno dovolj izvodov omenjene knjige. Cena je 150,00 din. Lahko jo dobite na OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik, Trg MDB 14. Lahko pa jo naročite tudi po telefonu na številko 210-311/20 tov. Mojca Černe.

KO za zgodovinske priredbe

V VELIKIH LAŠČAH

Odkritje nove spominske plošče

Pred dnevom mrtvih, so v krajevni skupnosti Velike Lašče, na zunanji strani pokopališkega zidu, odkrili spominsko ploščo z imeni talcev in borcev, ki so na tem mestu izgubili svoja življenja. Že leta 1961 so na tem mestu postavili spominsko obeležje, na katerem pa je bil le napis: »Tu so stajali umrli partizanski ljudje«. Otvoritvi novega obeležja so prisostvovali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, krajan, svojci padlih in učenci osnovne šole, ki so pripravili tudi pester kulturni program. S častnimi salvami pa so se padlim poklonili tudi vojaki.

PREVENTIVNO OKREVANJE DELAVCEV V BANJOLAH

Prihodnje leto za več delavcev

Občinski svet Zveze sindikatov je v letošnjem letu v okviru mestnega sveta in Doma ZB Banjole organiziral preventivno okrevanje za 250 delavcev mesta Ljubljane.

Tako je bilo omogočeno okrevanje delavcem, ki delajo v težkih delovnih pogojih in so v veliki večini zdravstveno prizadeti.

Dom ZB Banjole je dal na razpolago devet terminov za okrevanje. Trije termini so bili v predsezoni, pet v sezoni in en termin v posezoni. Okrevanje je trajalo deset dni, bilo je brezplačno.

Iz naše občine se je okrevanja udeležilo 50 delavcev, kar 92 odstotkov od njih pa je bilo delavcev iz neposredne proizvodnje, povprečna starost pa je bila 47 let.

Prav vsi okrevanci so bili z desetdnevnimi počitnicami izredno zadovoljni, posebej še so pohvalili namestitev, hrano in še najbolj gostoljubnost osebja v Banjolah.

Prihodnje leto se bo krog udeležencev razširil, tako da se bo iz vse Ljubljane lahko udeležilo počitnic v Banjolah kar 530 delavcev, iz naše občine pa 100. Občinski svet pa že razmišlja o možnostih okrevanja tudi v gorskem svetu.

N. Č.

Letni članski sestanki

Čeprav se še ni izteklo leto dni, ko smo na občinskih zbiorih ocenili delo sindikata, sprejeli program dela in izpeljali volitve, se bo pravkar končalo enoletno obdobje, ki nas obvezuje, da po statutu Zveze sindikatov Slovenije opravimo letne članske sestanke. Na njih naj bi, v večini osnovnih organizacij Zveze sindikatov pa so to že storili, poleg poročila o dosedanjem delu po potrebi opravili tudi kadrovske dopolnitve OI OO ZS in ostalih organov in sprejeli program dela za leto 1985.

V skladu z usmeritvami Republiškega sveta ZSS so v osnovnih organizacijah ZS (konference in koordinacijski odbori pa imajo čas do 5. decembra), izpostavili kot najvažnejše probleme: delitev dohodka in sredstev za osebne dohodke po rezultatih dela z upoštevanjem spoznanj dejavnosti, ki jih morajo že v letošnjem letu vgraditi v samoupravne splošne akte TOZD: ekonomsko stabilizacijo in s tem v zvezi planske dokumente za leto 1985 ter načrte in programe srednjeročnega in dolgoročnega razvoja; socialno problematiko z vsemi oblikami urejanja socialne politike in z izhodiščem, da si vsak delavec socialno varnost zagotavlja z rezultati svojega dela. Vsa ta aktualna vprašanja sedanjega trenutka pa so v osnovnih organizacijah povezali z vprašanji krepitve političnega sistema in zaostrojitve odgovornosti na vseh področjih.

O sami vsebini letnih članskih sestankov bomo več povedali v naslednji številki Naše komune, tokrat pa naj povemo le še to, da bo letna programska seja Občinskega sveta ZSS 13. decembra 1984.

N. Č.

Razmišljanja ob dnevu mrtvih

Še vedno smo pod vtisom dneva mrtvih, ko so se na pokopališča in k spomenikom NOB zgrinjale množice ljudi, da se poklonijo spominu na umrle svojce, soborce, prijatelje, znanke...

Grobovi so bili polni rož, dragih in manj dragih, ponekod tudi samo nekaj lepih gozdnih vejic z raznobarnimi jesenskimi listi, ki so spominjali na minljivost življenja.

Ob veličastnih in pretresljivih spomenikih, kjer so se vršile žalne slovesnosti in kjer smo za nekaj minut postali, smo se spomnili vseh znanih in nezanih junakov, ki jih pokriva slovenska zemlja in tistih, ki so trpeli, se borili in umrli v koncentracijskih taboriščih v tujini. Njihova življenja so ugasnila zato, da mi danes lahko svobodno živimo in delamo. Ali se tega zavedamo in dovolj cenimo te vrednote. Zakaj dovolimo potvarjanje naše zgodovine, skrunjenje naših grobov in spomenikov? Ali mladini znamo povedati, da je še veliko narodov v svetu, ki so lačni svobode in kruha? Ali smo jih vzgojili tako, da bodo v tem nemirnem času nadaljevali boj za ohranitev teh vrednot in gradili še naprej svet miru in napredka.

Misel na minljivost življenja je trenutna. Drevesa bodo jesenske liste zamenjala z novimi in rodovi bodo živeli naprej.

Vklesane besede na spomeniku padle-mu junaku mimoidoče bodrijo:

»Kdor mimo greš, ne toži, nisem mrtev, vsem kar živiš, kar prost zdaj smeš, za rod gradiš, sem jaz, je moja žrtev.«

MARA VRHOVEC

GIVO

DO GRADNJA IN VZDRŽEVANJE OBJEKTOV, p. o., LJUBLJANA Zaloška 69

DEJAVNOSTI:

- gradbena
- ključavničarska
- krovsko in izolaterska
- kleparska
- slikopleskarska
- mizarska
- steklarska
- tlakarska
- parketarska
- kermičarsko-pečarska
- tesarska

INSTALACIJE:

- vodovod
- centralna kurjava
- plin
- elektrika: jaki in šibki tok
- instalir. TV anten

Vsem delovnim ljudem in občanom čestitamo ob 29. novembru – prazniku republike.

PROJEKTIRANJE INŽENIRING GRADBENIH IN OBRTNIH STORITEV

Priporočamo se za sodelovanje!